

Ekološko kmetijstvo je edina oblika kmetijstva, ki je hkrati tudi shema kakovosti in ima enotno zakonodajo v Evropski uniji že od leta 1991, ko je bila sprejeta uredba 2092/91, ki je najprej urejala samo ekološko rastlinsko pridelavo, predelavo, kontrolo in označevanje ter po skoraj desetletju definirala tudi poenotene osnovne zahteve za ekološko rejo živali. Ker pa je uredba doživela v 17 letih več kot 35 sprememb in dopolnitev je temu sledila prenova zakonodaje in sprejetje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 z dne 28.6.2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092/91. Temu sta sledili dve izvedbeni uredbi Komisije ES. 30. maja 2018 je izšla nova Uredba (ES) št. 848/2018, katera se prične uporabljati 1.1.2021.

Evropske uredbe so veljavne za vse države članice EU in se neposredno uporabljajo v pravnem redu posameznih držav članic. Zaradi nekaterih razlik (in v nekaterih primerih tudi nezmožnosti za poenotenje) je evropska zakonodaja dopustila državam članicam fleksibilnost, da nekatere svoje posebnosti (npr. definicija majhne kmetije v povezavi s prosto rejo, počasi rastoče pasme perutnine,...), področja (ekološka živila v obratih javne prehrane, določitev območij, kjer ni možno ekološko čebelarstvo,...) ali panoge (npr. ekološka reja damjakov, kuncev,...) uredi na nacionalnem nivoju. Zato je hkrati potrebno upoštevati tudi nacionalno zakonodajo za ekološko kmetijstvo. Navedena evropska zakonodaja pomeni minimalne kriterije oz. zahteve, ki morajo biti upoštevani, da se da na trg pridelek oz. živilo z označbo »ekološki«. Nekateri skupine ekoloških kmetov pa si prostovoljno postavijo še višje kriterije, ki jih zapišejo v svojih standardih in če so tudi ti preverjeni, uporabijo tudi dodatne označbe in logotipe. Tako je v mednarodnem prostoru najbolj znana označba DEMETER, ki ga imajo lahko pridelki oz. živila, ki so bila pridelana v skladu s standardi nad katerimi bdi organizacija Demeter International iz Nemčije in je logotip za biodinamično pridelana živila (več na: <https://www.demeter.net/>) Ta zakonodaja se uporablja za vse izvajalce, ki so vključeni v dejavnosti na kateri koli stopnji pridelave, priprave in distribucije ekoloških proizvodov ter določa nadzorom nad njimi in uporabo označb, ki se sklicujejo na ekološko pridelavo, pri označevanju in oglaševanju.

Ta uredba se uporablja za naslednje proizvode kmetijskega izvora, vključno s proizvodi iz ribogojstva, če se ti proizvodi dajejo v promet ali so namenjeni za dajanje v promet:

- (a) žive ali nepredelane kmetijske proizvode;
- (b) predelane kmetijske proizvode, ki se bodo uporabili kot živilo;
- (c) krmo;
- (d) vegetativni razmnoževalni material in semena za gojenje.

Proizvodi iz lova in ribolova divjih živali se ne štejejo za ekološko pridelavo.

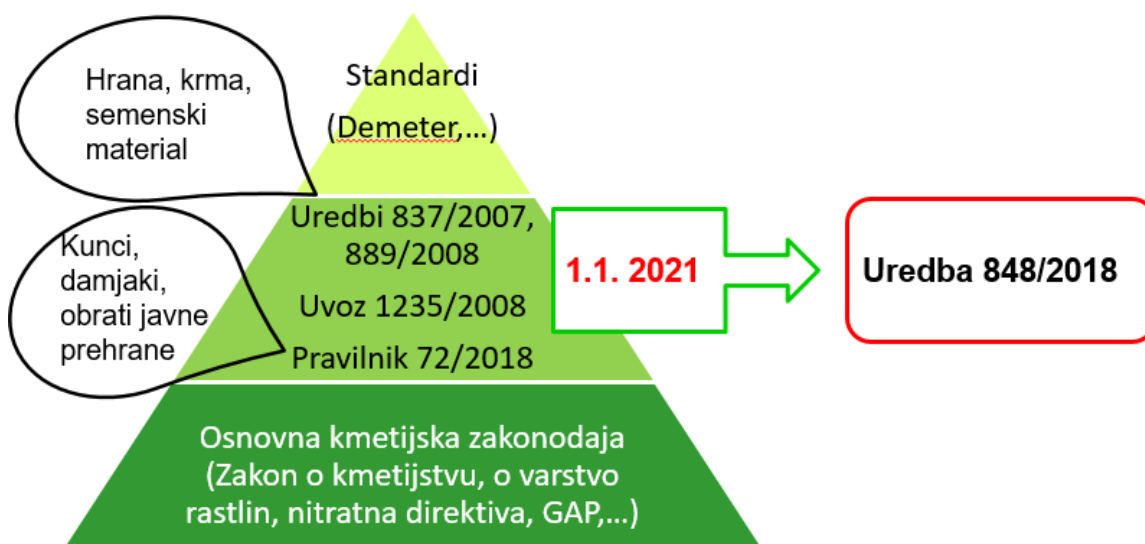
Nova uredba 848/2018 za ekološko kmetijstvo omogoča certificiranje nekaterih novih produktov: kvas, ki se uporablja kot hrana ali krma, morska sol in druge soli (hrana, krma), čaj maté, sladka koruza, listi vinske trte, palmovi srčki, hmeljevi poganjki, zapredki sviloprejk, naravne gume in smole, eterična olja, plutovinasti zamaški iz naravne plute, bombaž, nemikan ali nečesan, volna, nemikana ali nečesana, surove in neobdelane kože, tradicionalni zeliščni pripravki. Kljub temu pa bo še vedno ekološka kozmetika ali ekološki tekstil predmet certificiranja po različnih zasebnih standardih.

Druge novosti v Uredbi 848/2018 pa so še: možnost skupinskega certificiranja, nova so pravila za rejo kuncev, divjadi in insektov.

Pravila za obrate javne prehrane so še naprej definirana v nacionalnih predpisih (v Sloveniji Pravilnik 72/2018).

Pogoji skupine izvajalcev pri skupinskem certificiranju: ima sedež v državi članici, je pravna oseba, je sestavljena le iz članov, katerih dejavnosti pridelave se izvajajo geografsko blizu druga drugi, ima vzpostavljen skupni sistem trženja za proizvode, ki jih prideluje skupina in ima vzpostavljen sistem za notranji nadzor.

Člani skupine izvajalcev pri skupinskem certificiranju: primerno za majhne kmetije, da se znižajo stroški certifikacije, priložnost za boljši nastop na trgu, je sestavljena le iz članov, ki so kmetje, letni promet vsakega člana iz ekološke pridelave ne presega 25 000 EUR ali standardni obseg ekološke pridelave ne presega 15 000 EUR na leto, ali KMG ima lahko največ 5 hektarjev ali 0,5 hektarja v primeru rastlinjakov ali 15 hektarjev, izključno v primeru trajnega travinja.

Shema: Zakonodaja, ki ureja ekološko kmetijstvo

V Sloveniji so za izvajanje kontrole in certificiranja na področju ekološkega kmetijstva pooblaščen in akreditirane štiri pravne osebe pri katerih se zainteresirani lahko pozanimajo glede osnovnih zahtev in se prijavijo v kontrolo:

- **IKC - Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru** (skrajšano IKC-UM), Pivola 8, Hoče pri Mariboru, 02 613 08 31 / 32
<https://www.ikc-um.si/ikc-um/>
- **Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvo** (skrajšano Inštitut KON-CERT), Vinarska 14, Maribor, 02 228 49 52
<http://www.kon-cert.si/>
- **BUREAU VERITAS**, d.o.o., Linhartova 49, Ljubljana, 01 475 76 61
<https://www.bureauveritas.si/>
- **TÜV SÜD SAVA**, d.o.o., Stoženska ulica 2, Ljubljana, 01 300 61 30
<https://www.tuv-sud.si/sava-si>

Poleg že omenjenih institucij, ki kontrolirajo ekološko kmetijstvo pri izvajalcih, ga certificirajo in so pod nadzorom akreditacijske organizacije, imajo pristojnosti preverjanja v vseh fazah (tako izvajalce kot tudi certifikacijske organe) tudi pristojne inšpekcijske službe Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter z nivoja Evropske komisije veterinarski inšpektorat v Dublinu.

Za vsa kmetijska gospodarstva velja, da se **začne obdobje preusmeritve** v ekološko kmetijstvo šele takrat, **ko to prijavi pristojnim organom in se podvrže nadzornemu sistemu**. Prijava je predpogoj tudi za izvajalce (pridelovalce, predelovalce, distributerje, uvoznike, izvoznike,...), ki predelujejo, pripravljajo, skladiščijo ali uvažajo iz tretjih držav velja, še predno dajo v promet katerikoli proizvod kot ekološki ali kot iz preusmeritve. **Prijava v kontrolo** je prvi korak oz. začetek preusmeritve in predpogoj, da se začnejo dejavnosti izvajalcev, ki pripeljejo do certificiranih ekoloških pridelkov oz. proizvodov za prodajo na trgu. V ta namen **izpolni »prijavni obrazec«** in ga posreduje izbranemu certifikacijskemu organu ter od tega dne dalje spoštuje pravila ekološkega kmetijstva.

Prijava v kontrolo ni časovno omejena, stranka se lahko vključi kadarkoli. Vsi ekološki pridelovalci, ki želijo pridobiti finančno podporo iz ukrepa Ekološko kmetovanje, **morajo do konca vsakega koledarskega leta prijaviti oziroma obnoviti prijavo** v kontrolo ekološkega kmetovanja za naslednje leto. Z vstopom v ukrep EK se sklene 5 - letna obveza izvajanja ukrepa. Po preteku obveznosti je mogoče letno podaljšanje obveznosti. Odstop je možen samo v primeru višje sile, izjemnih okoliščin ali v primeru prenosa nosilstva zemljišč na drugega nosilca.

Temeljne kršitve zakonodaje in dodeljevanje sankcij - odstopanja od predpisov za ekološko kmetijstvo

CO so si v okviru svojih pravil delovanja prekrške/odstopanja od pravil razdelili v več kategorij neskladij, po 1.1.2015 pa je v veljavi **Uredba o ukrepih v primeru nepravilnosti in kršitev v ekološkem kmetovanju (UL RS 96/2014)**, ki definira **hudo kršitev** ali kršitev z dolgoročnim učinkom, **večjo kršitev** (neskladnost posamezne zahteve, katere posledica je zavrnitev izdaje oziroma razveljavitev certifikata za posamezne kmetijske pridelke oziroma živila pri pridelavi oziroma predelavi), **manjšo kršitev**, **namerna kršitev** (zavestna kršitev z razumevanjem in ob zavedanju možnih posledic) in **ponavljajočo kršitev** (enako kršitev posamezne zahteve pri istem izvajalcu, najmanj dva krat v dveh zaporednih koledarskih letih). Izpostavljen je tudi **pomen vodenja evidenc**, kjer jih mora v primeru nepopolnih dopolniti najpozneje v 20 dneh, če je manjkajoče podatke mogoče pridobiti. V nasprotnem primeru se izvajalcu certifikat za posamezne kmetijske pridelke oziroma živila zavrne oziroma razveljavi.

Manjša kršitev – neskladnost mora izvajalec odpraviti v roku, ki ga določi CO, sicer se mu certifikat za posamezne kmetijske pridelke oz. živila zavrne oziroma razveljavi.

Večja kršitev - CO izvajalcu zavrne oz. razveljavi certifikat za posamezne kmetijske pridelke oziroma živila pri pridelavi oziroma predelavi,

- če je v tleh presežena opozorilna emisijska vrednost v skladu s predpisom, ki ureja mejne, opozorilne in kritične emisijske vrednosti nevarnih snovi v tleh,
- če se uporablja seme ali semenski material, ki je obdelan z nedovoljenimi sredstvi,
- če se izvaja hidroponska pridelava,
- če se uporabljajo oziroma so prisotni nedovoljeni proizvodi in snovi,
- če izvajalec ne izvaja kolobarja oziroma ima na isti površini enako kulturo več kakor dve leti,
- če je v suhi snovi presežen dovoljeni delež konvencionalne krme v obroku oziroma glede na celotno letno količino krme,
- če na kmetijskem gospodarstvu poteka vezana reja živali, ki ni v skladu z Uredbo 834/2007/ES, Uredbo 889/2008/ES in Pravilnikom o ekološki pridelavi in predelavi,

- če natovarjanje in raztovarjanje živali poteka z uporabo kakršnegakoli električnega spodbujevalnika za priganjanje živali,
- če se nadzorni ukrepi za veterinarska zdravila za živali ne izvajajo v skladu pravili,
- če izvajalec hkrati neekološko in ekološko prideluje enake sorte kmetijskih rastlin, ki se jih ne da ločiti,
- če izvajalec hkrati neekološko in ekološko vzreja enake vrste živali, razen pri ribogojstvu,
- če postopki priprave ekološke hrane ne potekajo časovno ali prostorsko ločeno od neekološke hrane,
- če se pri predelavi uporabljajo snovi in tehnike, ki bi povrnile lastnosti, ki se izgubijo med predelavo,
- če vzorca potrdila o kontrolnem pregledu iz priloge V in vzorca izpiska potrdila o kontrolnem pregledu iz priloge VI Uredbe 1235/2008/ES ne potrdi pristojni carinski organ pri uvozu iz tretjih držav za kmetijske pridelke oziroma živila, ki so pridelana oziroma proizvedena v skladu z Uredbo 834/2007/ES,
- če izvajalec predhodno ni pridobil dovoljenja za izjeme od pravil ekološkega kmetovanja ali
- če ekološka pridelava oziroma predelava ne poteka v skladu s splošnimi pravili kmetijske pridelave.

Huda kršitev – CO izvajalcu zavrne oziroma razveljavi certifikat za vse kmetijske pridelke oz. živila pri pridelavi oziroma predelavi,

- če organizaciji za kontrolo in certificiranje ne omogoči dostopa do vseh objektov,
- če odkloni kontrolo organizacije za kontrolo in certificiranje,
- če izvajalec ne vodi nobene evidence,
- če označuje oziroma oglašuje izdelke kot ekološke in ti niso proizvedeni v skladu z zakonodajo za ekološko kmetijstvo,
- če je bila ugotovljena namerna kršitev, ki se nanaša na uporabo ali prisotnost proizvodov in snovi, ki niso dovoljene v ekološkem kmetijstvu ali
- če uporablja ionizirajoče sevanje (UL RS 96/2014).

Določevanje statusov

Trajanje preusmeritve (rastlinska pridelava): enoletne kulture, travinje - 24 mesecev pred setvijo, trajne kulture – 36 mesecev pred spravilom pridelka. Na osnovi vloge oddane Na MKGP se lahko preusmeritev skrajša ali podaljša.

Proizvodi živalskega porekla:

čebelarstvo - 12 mesecev

živinoreja - vezano na površine (krma - 2 leti), nerastlinojede vrste; zunanje površine -1 leto

Vodenje evidenc predstavlja osnovo pri dokazovanju ekološke pridelave. Beležiti je potrebno evidence o opravilih, uporabljenih materialih, izvedenih ukrepih... Evidence so lahko v fizični ali elektronski obliki, pomembno je, da so vedno na voljo za pregled CO ali drugim pooblaščenim organom. V primeru vključenosti KOPOP in kontrole EK - združene evidence skladno z Splošnimi navodili za vodenje poenotenih evidenc o delovnih opravilih za ukrep KOPOP iz PRP 2014–2020 in EK: .

Vsebine evidenc rastlinske pridelave:

- Izvedeni splošni ukrepi (setev, rez, spravilo pridelka...)
- Gnojenje (datum, GERK, površine, gnojila, količina)
- Varstvo rastlin (datum, GERK, utemeljitev upravičenost uporabe, sredstvo, količina,...)

- Načrt kolobarja (vpisati je potrebno glavne kulture in dosevke)
- Evidentiranje dokupa semenskega in sadilnega materiala, dokupa gnojil ter dokupa sredstev za nego in varstvo rastlin (+ dokazila, priloge)

Evidence – reja živali:

- Vodenje staleža živali (povečanje, zmanjšanje števila)
- Vodenje dnevnika izpustov (če je to potrebno)
- Zdravljenje živali - na osnovi zdravil predpisanih s strani veterinarja (vrsta zdravila, razlog, katere živali so bile zdravljene, čakalna doba in 2-kratna čakalna doba,...)
- Dokup krmil in krmnih dodatkov
- Drugi dokupi – npr. sredstva za nego živali, sredstva za čiščenje in razkuževanje zgradb in napeljav v živinoreji
- Čebelarstvo: premiki, zdravljenje, točenje medu (datum, vrsta in količina medu), krmljenje čebel

Vodenje evidenc pri predelavi ekoloških živil

- Seznam proizvodov
- Recepture (sestavine in njihovo poreklo, količine)
- Evidentiranje dokupov (sestavine, dodatki, ostala sredstva) s prilogami (računi, dobavnice, deklaracije,...)
- Evidenca o prodaji
- Seznam podizvajalcev, dogovorna pridelava
- Seznam dobaviteljev
- Zaloge

Ukrep EK v kombinaciji z drugimi ukrepi PRP

Ekološki kmetje lahko v okviru PRP 2014-2020 na isti površini kombinirajo tudi z ukrepi KOPOP), če se zahteve ne prekrivajo. Plačila se v tem primeru seštevajo, pri čemer se upošteva najvišji dovoljeni znesek plačil (primer: k najvišjemu dovoljenemu plačilu za njive iz naslova KOPOP se lahko dodatno prišteje najvišje dovoljeno plačilo za njive iz ukrepa ekološko kmetovanje). Možne kombinacije z: OMD, dobrobit živali, sheme kakovosti - samo na novo vključeni v kontrolo (dodatne točke), skupine in organizacije proizvajalcev – na novo priznane SP (dodatne točke), usposabljanje in svetovanje, naložbe v osnovna sredstva, razvoj kmetij in podjetij (višji delež podpor za zagon dejavnosti za mlade kmete), sodelovanje.

Najpogostejše napake pri izvajanju ukrepa EK (ugotovljenih s strani CO)

V povprečju se kršitve zakonodaje pojavljajo približno na četrtini KMG. V večini se pojavljajo manjše kršitve, kot so: nepopolna dokumentarna evidenca, neskladja povezana s podizvajalci, ni ažurnih opisov postopkov dejavnosti, ni vzpostavljenih/prepoznanih previdnostnih in praktičnih ukrepov

Sledijo večje kršitve: dokup konvencionalnega nerazkuženega semena brez odobrene prošnje, dejavnost ni registrirana pri pristojnih organih, neustrezen dokup živali.

Hude kršitve, kot so uporaba/prisotnost nedovoljenih snovi, so prisotne v zelo nizkem odstotku (manj kot 1%).

Najpogostejše napake pri izvajanju ukrepa EK (ugotovljenih s strani UVHVVR)

Na področju primarne pridelave nosilci certifikata ne prepoznajo in določijo **kritični ekoloških točk**, zato niso vzpostavljeni in posodobljeni odločilni koraki v delovnem

procesu za preprečevanje mešanja in zamenjave z neekološkimi proizvodi (neustrezen dokup živali, semen, krme, živil, ni dokumentov o nakupu). Pri uveljavljanju možnih izjeme ni izdanih dovoljenj s strani MKGP ali kontrolne organizacije. V nekaterih primerih so zaznani neustrezni namestitveni pogoji za živali (ni izpustov, slabo stanje hlevov).

Ostale napake oz. pomanjkljivosti:

- Niso sprejeti **previdnostni ukrepi** za preprečevanje kontaminacije z nedovoljenimi snovmi (nanos s sosednjih površin, ločena skladišča za krmo, živila,...)
- Niso uporabljeni primerni čistilni ukrepi, ki so nadzorovani in se redno beležijo (čiščenje v primeru konvencionalne proizvodnje, uporaba različnih FFS,...)
- Vodenje potrebnih evidenc: gnojilni načrt, pomanjkljivo vodene evidence rastlinske pridelave (košnja, spravilo pridelka, urejenost GERK-ov) ter evidenc o količinah pobranih pridelkov (časovno in količinsko).

Na področju predelave in distribucije so najpogostejše napake, da:

- izvajalci ne prepoznajo in določijo kritični ekoloških točk;
- ni na razpolago vseh posodobljenih certifikatov dobaviteljev surovin/proizvodov
- ni sklenjenih dogovorov o predelavi s podpogodbeniki
- ni dokazil - izjave za GSO
- trženje proizvodov kot ekološki pred pridobitvijo certifikata
- deklaracije niso skladne
- pomanjkljiva dokumentarna evidenca, vhodi in izhodi

Najpogostejše napake pri izvajanju ukrepa EK (ugotovljenih s strani ARSKTRP)

Pri terenskem pregledu so zaznane sledeče napake: deli zemljišča niso v uporabi KMG, neupravičena raba, ugotovljena nekmetijska raba, neustrezna raba oziroma KMRS glede na zahtevek, na KMG ne vodijo evidence za gnojenje, uporabi FFS in ne hranijo računov, varstvo rastlin se izvaja brez veljavnega potrdila o pridobitvi znanja iz fitomedicine.

Ukrepi za zmanjšanje tveganj za pojavnost neskladij na ekoloških kmetijah

Praktični ukrepi: so tisti, ki jih je potrebno sprejeti na ravni enote in/ali prostorov in/ali dejavnosti, da se zagotovi skladnost s pravili za ekološko pridelavo (npr. načrt gnojenja, načrt upravljanja ekološke enote za vzrejo živali, načrt varstva rastlin,...)

Primer praktičnega ukrepa v primeru pridobitve novih neekoloških površin na KMG, ko so vse ostale površine že ekološke (pira, koruza). Na novih površinah posejati druge kulture kot na ekoloških površinah (lahko vse razen pira in koruze), v nasprotnem primeru ima kultura oz. kulture konvencionalni status.

Previdnostni ukrepi: so tisti, ki jih je potrebno sprejeti za zmanjšanje nevarnosti kontaminacije z nedovoljenimi proizvodi ali snovmi, ter čistilne ukrepe, ki jih je treba sprejeti v skladiščnih prostorih in v vsej pridelovalni verigi

npr. sosednje konvencionalne površine, vzporedna neekološka dejavnost, izvajanje/koriščenje strojnih uslug...

Viri:

- Zakonodaja s področja ekološkega kmetijstva
-
- Gradiva predavanj na posvetu Aktualno 2019 (Žibert, Bizjak, Adamič – Kričaj, Žnidarko)